

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРАВОВІДНОСИН МІЖ ГРОМАДЯНИНОМ І ДЕРЖАВОЮ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

VALUE ORIENTATIONS OF LEGAL RELATIONS BETWEEN THE CITIZEN AND THE STATE IN MODERN SOCIETY

У цій статті досліджуються ключові ціннісні орієнтири, що формують правовідносини між громадянином і державою в сучасному суспільстві. Основна увага приділяється принципам верховенства права, захисту прав людини, соціальної справедливості, правової держави та громадянської участі. Розглядається вплив цих цінностей на стабільність і розвиток суспільства, а також на ефективність функціонування державних інституцій. Стаття аналізує правові механізми, що забезпечують захист прав і свобод громадян, роль активної громадянської участі у політичних процесах та значення прозорості і підзвітності влади. Висновки статті підкреслюють необхідність дотримання ціннісних орієнтирів для забезпечення соціальної злагоди, економічного розвитку і демократичного поступу, що є ключовими факторами успішного розвитку держави і суспільства в цілому. Окрему увагу приділено викликам та перспективам реалізації цих ціннісних орієнтирів в умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій. Проаналізовано проблеми, з якими стикаються сучасні демократичні суспільства, такі як корупція, політичний тиск, соціальна нерівність та недовіра до державних інституцій. Запропоновано можливі шляхи їх подолання через реформування правової системи, підвищення рівня правової культури, посилення громадського контролю та впровадження новітніх технологій для забезпечення відкритості і підзвітності державних органів. У статті наголошується на важливості міжнародного співробітництва у сфері прав людини та демократичного розвитку. Розглядається роль міжнародних організацій та угод у сприянні дотриманню правових стандартів і зміцненні правової держави. Підкреслюється, що дотримання міжнародних норм і стандартів є необхідною умовою для інтеграції національних правових систем у глобальний правовий простір. Загалом, стаття пропонує комплексний огляд ціннісних орієнтирів правовідносин між громадянином і державою, акцентуючи увагу на їхньому значенні для побудови стабільного, справедливого і демократичного суспільства. Висновки дослідження мають практичне значення для формування ефективною правовою системою, що відповідає сучасним викликам і потребам суспільства, сприяючи загальному добробуту і розвитку держави.

ведливість, правова держава, громадянська участь, демократичне суспільство, прозорість влади.

This article examines the key value orientations that shape the legal relationship between the citizen and the state in modern society. The main focus is on the principles of the rule of law, protection of human rights, social justice, rule of law and civic participation. The influence of these values on the stability and development of society, as well as on the effectiveness of the functioning of state institutions is considered. The article analyzes the legal mechanisms that ensure the protection of the rights and freedoms of citizens, the role of active citizen participation in political processes and the importance of transparency and accountability of the authorities. The conclusions of the article emphasize the need to adhere to value guidelines to ensure social harmony, economic development and democratic progress, which are key factors in the successful development of the state and society as a whole. Particular attention is paid to the challenges and prospects of the implementation of these value orientations in the conditions of globalization and the development of information technologies. The problems faced by modern democratic societies are analyzed, such as corruption, political pressure, social inequality and mistrust of state institutions. Possible ways to overcome them through reforming the legal system, raising the level of legal culture, strengthening public control and introducing the latest technologies to ensure the openness and accountability of state bodies are proposed. The article emphasizes the importance of international cooperation in the field of human rights and democratic development. The role of international organizations and agreements in promoting compliance with legal standards and strengthening the rule of law is considered. It is emphasized that compliance with international norms and standards is a necessary condition for the integration of national legal systems into the global legal space. In general, the article offers a comprehensive overview of the value orientations of the legal relationship between the citizen and the state, focusing on their importance for building a stable, just and democratic society. The research findings are of practical importance for the formation of an effective legal system that meets the modern challenges and needs of society, contributing to the general well-being and development of the state.

Key words: legal relations, rule of law, human rights, social justice, rule of law, civil participation, democratic society, government transparency.

УДК 351
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.39.36>

Івасюк В.В.

аспірант Міжнародного гуманітарного університету

Ключові слова: правовідносини, верховенство права, права людини, соціальна спра-

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві правовідносини між громадянином і державою є основоположним елементом соціального порядку та стабільності. Ціннісні орієнтири, що лежать в основі цих відносин, визначають як якість життя громадян, так і

рівень розвитку держави. Врахування цих орієнтирів є необхідним для створення правової системи, яка забезпечує захист прав і свобод людини, сприяє соціальній справедливості та зміцненню правової держави. Зміни, що відбуваються в суспільстві та державі, зокрема

процеси глобалізації, розвиток інформаційних технологій і зміна політичних режимів, вимагають постійного переосмислення і адаптації ціннісних орієнтирів правовідносин. У зв'язку з цим дослідження ціннісних орієнтирів правовідносин між громадянином і державою набуває особливої актуальності. Стабільні і гармонійні правовідносини сприяють зміцненню соціальної злагоди, економічному розвитку та політичній стабільності. Водночас порушення цих цінностей може призвести до соціальних конфліктів, недовіри до державних інституцій та загального погіршення якості життя громадян. Тому дослідження цих питань має важливе теоретичне і практичне значення для формування ефективної правової системи, яка відповідає сучасним викликам і потребам суспільства. Особливо актуальним є питання про захист прав людини в контексті глобалізаційних процесів, коли держави взаємодіють на міжнародному рівні та інтегруються в глобальні структури. У таких умовах важливо забезпечити, щоб права людини не тільки проголошувалися на міжнародному рівні, але й реалізовувалися на національному. Водночас сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для комунікації та участі громадян у державних процесах, але також ставлять нові виклики, пов'язані з приватністю, безпекою даних та інформаційною безпекою. Отже, ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою у сучасному суспільстві мають комплексний характер і охоплюють різні аспекти соціального життя. Їхнє дослідження і впровадження є необхідними для забезпечення стабільності, розвитку та процвітання суспільства, а також для захисту прав і свобод кожного громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні науковці, такі як П. Ворона, В. Іванченко, М. Кононенко, Л. Куїнн, В. Новак, Н. Піроженко, Е. Янг та інші, вивчали питання громадянського суспільства в Україні та його взаємодії із державою. Проте сучасний стан та перспективи налагодження правовідносин між громадянином і державою в сучасному суспільстві залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є всебічний аналіз та систематизація основних ціннісних орієнтирів, що визначають правовідносини між громадянином і державою в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Правовідносини між громадянином і державою базуються на кількох фундаментальних ціннісних орієнтирах, які забезпечують справедливість, стабільність і гармонію в суспільстві. Верховенство права є ключовим прин-

ципом, який гарантує, що всі дії держави та її органів здійснюються відповідно до закону. Цей принцип забезпечує, що закони є прозорими, зрозумілими і передбачуваними, а їхнє застосування є рівним для всіх громадян. Верховенство права є основою для захисту прав і свобод людини, запобігання зловживанням владою та забезпечення справедливості.

Важливою складовою верховенства права є незалежність судової системи. Судова влада повинна бути незалежною від інших гілок влади, щоб забезпечувати неупереджене і справедливе вирішення спорів. Це включає призначення суддів на основі їх професійних якостей, а не політичної лояльності, а також гарантії їхньої безпеки і незмінюваності на посадах.

Верховенство права також вимагає, щоб всі державні органи та посадові особи діяли у межах своїх повноважень і не перевищували їх. Це забезпечує контроль над владою та запобігає зловживанням. Держава повинна створювати механізми контролю і нагляду за діяльністю своїх органів, зокрема, через незалежні антикорупційні агентства, омбудсменів та громадський контроль [1].

Верховенство права має фундаментальне значення для забезпечення прав і свобод людини. Це означає, що кожна особа має право на справедливий судовий розгляд, право на захист від незаконних дій державних органів, право на свободу вираження думки, свободу зібрань, а також на рівність перед законом. Ці права і свободи закріплені в міжнародних договорах і національних конституціях, і їх дотримання є ознакою правової держави.

У демократичному суспільстві верховенство права є також основою для легітимності влади. Громадяни довіряють державним інститутам, якщо вони бачать, що влада діє в рамках закону і захищає їхні права. Це сприяє зміцненню соціальної злагоди та стабільності, а також підвищенню рівня правової культури в суспільстві.

Таким чином, верховенство права є центральним елементом правовідносин між громадянином і державою. Воно забезпечує, що держава діє відповідально і в межах закону, захищає права і свободи громадян, сприяє справедливості та запобігає зловживанням владою. Дотримання цього принципу є необхідною умовою для побудови правової держави та демократичного суспільства, де кожен громадянин може відчувати себе захищеним і рівним перед законом.

Захист прав людини є одним із головних ціннісних орієнтирів у правовідносинах між громадянином і державою. Держава зобов'я-

зана гарантувати дотримання основних прав і свобод кожного індивіда, включаючи право на життя, свободу, безпеку, приватність, а також соціальні, економічні і культурні права. Визнання та забезпечення прав людини є показником рівня розвитку демократичного суспільства. Соціальна справедливість передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх громадян та справедливий розподіл ресурсів і благ у суспільстві. Держава повинна створювати умови для подолання соціальної нерівності, забезпечення гідного рівня життя для всіх громадян та підтримки вразливих верств населення. Соціальна справедливість сприяє зміцненню соціальної злагоди та стабільності. В сучасному світі захист прав людини стикається з численними викликами, такими як збройні конфлікти, тероризм, економічна нерівність, порушення приватності в умовах цифрових технологій, екологічні загрози. Для ефективного захисту прав людини необхідні як національні, так і міжнародні зусилля, спрямовані на удосконалення законодавства, розвиток правових інститутів, підвищення рівня правосвідомості громадян [2].

Права людини є фундаментом для побудови справедливого, рівноправного та стабільного суспільства. Вони визначають взаємини між громадянином і державою, забезпечують захист від зловживань владою, підтримують демократію і сприяють соціальній згоді. Дотримання і захист прав людини є ключовими факторами для розвитку демократичних інститутів та забезпечення гідного життя для всіх членів суспільства.

Правова держава – це система, у якій влада обмежена законом, і де державні органи діють у межах правових норм. Цей принцип забезпечує контроль за діяльністю держави та її органів, сприяє прозорості та підзвітності влади, а також захищає громадян від зловживання владою. Правова держава є основою для довіри громадян до державних інститутів і ефективного функціонування правової системи. Активна участь громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя, є важливим елементом демократичного суспільства. Громадяни мають право на участь у політичних процесах через вибори, референдуми, громадські обговорення та інші механізми прямої демократії. Держава повинна забезпечувати умови для реалізації цього права, підтримуючи відкритість і прозорість державних процесів [3].

Впровадження і дотримання принципів правової держави стикається з багатьма викликами, такими як корупція, політичний тиск на судову владу, недосконале законодавство, порушення прав людини та недо-

статня правова культура. Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, включаючи реформу правової системи, посилення контролю за діяльністю державних органів, підвищення рівня правосвідомості громадян та зміцнення міжнародного співробітництва у сфері прав людини.

Правова держава є фундаментом для побудови справедливого, демократичного та стабільного суспільства. Вона забезпечує верховенство права, поділ влади, незалежність судової системи, прозорість і підзвітність влади, а також захист прав і свобод людини. Дотримання принципів правової держави сприяє зміцненню соціальної злагоди, економічному розвитку та загальному добробуту населення.

Соціальна справедливість є одним із ключових ціннісних орієнтирів у правовідносинах між громадянином і державою, що забезпечує рівні можливості для всіх громадян і справедливий розподіл ресурсів та благ у суспільстві. Цей принцип є основою для побудови гармонійного суспільства, де кожен має доступ до основних соціальних благ і можливостей для реалізації свого потенціалу. У сучасному світі соціальна справедливість стикається з численними викликами, такими як економічна нерівність, соціальне виключення, безробіття, бідність та дискримінація. Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, які включають реформу системи оподаткування, удосконалення соціальних програм, підтримку інклюзивного економічного зростання та зміцнення правової бази [4].

Соціальна справедливість є невід'ємною складовою правовідносин між громадянином і державою. Вона забезпечує рівні можливості, справедливий розподіл ресурсів, соціальний захист, боротьбу з дискримінацією та справедливе правосуддя. Дотримання принципів соціальної справедливості сприяє зміцненню соціальної злагоди, економічному розвитку та побудові справедливого і гармонійного суспільства.

Основні ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою, такі як верховенство права, права людини, соціальна справедливість, правова держава та громадянська участь, є фундаментом для побудови гармонійного і стабільного суспільства. Їх дотримання і впровадження сприяють зміцненню демократичних засад, забезпеченню захисту прав і свобод громадян, а також досягненню соціальної справедливості і рівності. Ці орієнтири є необхідними для ефективного функціонування державних інститутів та розвитку сучасного суспільства.

Громадянська участь є однією з ключових складових демократичного суспільства, що забезпечує активне залучення громадян до процесів прийняття рішень та управління державними справами. Вона включає різноманітні форми взаємодії громадян з органами влади, що дозволяють їм впливати на політичні, соціальні та економічні процеси в країні. Одним з основних викликів для громадянської участі є пасивність та низька активність громадян, що може бути спричинено недовірою до влади, браком інформації, низьким рівнем правової культури. Для подолання цих проблем необхідні заходи, спрямовані на підвищення прозорості та підзвітності влади, просвітницькі кампанії, підтримку громадських ініціатив та розвиток електронної демократії [5].

Громадянська участь є невід'ємною складовою демократичного суспільства, яка забезпечує активне залучення громадян до процесів прийняття рішень та управління державними справами. Вона сприяє зміцненню демократичних інститутів, підвищенню ефективності державного управління, соціальній згуртованості та розвитку громадянського суспільства. Для подальшого розвитку громадянської участі необхідні заходи, спрямовані на підвищення правової культури, прозорості влади та підтримку громадських ініціатив.

Ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою охоплюють також аспекти прозорості, підзвітності та відповідальності державних органів. Прозорість державної влади означає, що громадяни мають доступ до інформації про діяльність уряду та інших державних структур, що сприяє підвищенню довіри до них та запобігає корупції. Підзвітність передбачає, що державні службовці і органи влади несуть відповідальність за свої дії та рішення перед громадянами, що забезпечує контроль над владою та сприяє її ефективності.

Окрім того, важливим ціннісним орієнтиром є принцип солідарності, який підкреслює необхідність співпраці між державою та громадянами для досягнення спільних цілей. Солідарність сприяє зміцненню соціальної згуртованості, підтримці вразливих груп населення та сприяє вирішенню суспільних проблем через колективні зусилля.

Етичні стандарти та моральні принципи також відіграють важливу роль у правовідносинах між громадянином і державою. Державні службовці мають діяти відповідально та етично, дотримуючись принципів чесності, справедливості та рівності. Етичні стандарти сприяють зміцненню довіри до державних інституцій та підвищенню їхньої легітимності.

В умовах глобалізації та інтеграції важливими є міжнародні зобов'язання держав щодо дотримання прав людини та демократичних принципів. Взаємодія з міжнародними організаціями та дотримання міжнародних угод сприяє гармонізації національних правових систем з міжнародними стандартами, що підвищує рівень захисту прав громадян та сприяє розвитку демократичних інститутів [6].

Таким чином, основні ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою включають верховенство права, захист прав людини, соціальну справедливість, правову державу, громадянську участь, прозорість, підзвітність, відповідальність, солідарність, етичні стандарти та міжнародні зобов'язання. Ці цінності забезпечують стабільність, справедливість та гармонію в суспільстві, сприяють розвитку правової культури та зміцненню демократичних інститутів, що є необхідними для ефективного функціонування держави та благополуччя її громадян.

Взаємодія між громадянином і державою є складним і багатограним процесом, який охоплює різні аспекти соціального, політичного та економічного життя. Вона базується на принципах верховенства права, прав людини, соціальної справедливості, правової держави та громадянської участі. Ефективна взаємодія громадянина і держави забезпечує стабільність і розвиток суспільства, захист прав і свобод кожного громадянина, а також підвищення довіри до державних інституцій (таблиця 1).

Основними викликами для ефективної взаємодії між громадянином і державою є недовіра до влади, корупція, недостатня прозорість та підзвітність державних органів, низький рівень правової культури і громадянської активності. Для подолання цих викликів необхідні комплексні заходи, включаючи реформу системи державного управління, підвищення рівня правової культури, впровадження сучасних технологій для забезпечення прозорості та підзвітності влади, підтримку громадських ініціатив.

Взаємодія між громадянином і державою є ключовим елементом демократичного суспільства, що забезпечує захист прав і свобод, ефективно управління, соціальну справедливість і розвиток суспільства. Для забезпечення ефективної взаємодії необхідно дотримуватися принципів верховенства права, правової держави, прозорості та підзвітності влади, а також підтримувати активну громадянську участь у процесах прийняття рішень.

Висновки. Ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою в сучасному суспільстві є основою для побудови справед-

Основні аспекти взаємодії громадянина і держави

Аспект взаємодії	Опис	Приклади
Права та обов'язки	Громадяни мають певні права (наприклад, свобода слова, право на освіту), а також обов'язки (наприклад, сплата податків, дотримання законів).	Право на мирні зібрання, обов'язок захищати Вітчизну.
Політична участь	Громадяни беруть участь у політичному житті країни через вибори, референдуми, громадські обговорення тощо.	Голосування на виборах, участь у мітингах.
Соціальний захист	Держава забезпечує громадян соціальною підтримкою, включаючи пенсії, допомогу по безробіттю, медичне обслуговування.	Отримання пенсії, безкоштовне лікування у державній лікарні.
Освіта та культура	Держава забезпечує доступ до освіти та культурних благ, сприяє розвитку науки та мистецтва.	Навчання у школі, відвідування музеїв та театрів.
Захист прав людини	Держава гарантує та захищає права людини, включаючи право на життя, свободу, рівність перед законом.	Звернення до суду у разі порушення прав, захист від дискримінації.
Економічна взаємодія	Громадяни працюють, сплачують податки, а держава регулює економіку, створює умови для розвитку бізнесу.	Ведення підприємницької діяльності, отримання податкових пільг.
Громадський контроль	Громадяни контролюють діяльність держави через громадські організації, ЗМІ, звернення до органів влади.	Участь у громадських слуханнях, моніторинг державних закупівель.

Джерело: побудовано автором

ливого, стабільного та гармонійного соціуму. Верховенство права, захист прав людини, соціальна справедливість, правова держава та громадянська участь формують фундамент, на якому базується взаємодія між державними інститутами та громадянами.

Верховенство права гарантує, що всі дії держави та її органів здійснюються відповідно до закону, що є основою для захисту прав і свобод людини та запобігання зловживанням владою. Права людини забезпечують захист основоположних свобод і гарантують гідне існування кожної особи, незалежно від її статусу чи походження. Соціальна справедливість забезпечує рівні можливості для всіх громадян і справедливий розподіл ресурсів та благ у суспільстві, що сприяє соціальній злагоді та стабільності.

Правова держава забезпечує верховенство права, незалежність судової системи, прозорість і підзвітність влади, а також захист прав і свобод громадян. Дотримання принципів правової держави сприяє зміцненню демократичних засад, забезпеченню ефективного управління та підвищенню довіри до державних інституцій.

Громадянська участь є важливим елементом демократичного суспільства, що забезпечує активне залучення громадян до процесів прийняття рішень та управління державними

справами. Це підвищує ефективність державного управління, прозорість і підзвітність влади, а також врахування інтересів різних груп населення.

Взаємодія між громадянином і державою повинна ґрунтуватися на взаємній повазі, довірі та співпраці. Прозорість, підзвітність та використання сучасних технологій для забезпечення відкритості державних процесів є ключовими умовами для зміцнення цієї взаємодії. Активна участь громадян у політичному житті, соціальний діалог і електронне урядування сприяють розвитку демократичних інститутів і підвищенню рівня правової культури в суспільстві.

Таким чином, ціннісні орієнтири правовідносин між громадянином і державою є необхідною умовою для забезпечення стабільності, розвитку та процвітання сучасного суспільства. Дотримання цих орієнтирів сприяє зміцненню соціальної злагоди, захисту прав і свобод громадян, підвищенню ефективності державного управління та розвитку демократичних засад. Це є ключовим фактором успішного розвитку держави і суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кононенко М.М. Соціальна солідарність в європейській державно-управлінській думці. Вивчення та впровадження в Україні іноземного дос-

віду удосконалення діяльності органів влади: матер. II Всеукраїнської наук.практ. конф. 4 грудня 2007 р. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. С. 86-89.

2. Новак В.В. Організаційно-правові питання соціального партнерства органів державної влади та громадських об'єднань в Україні: стан та перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / В.В. Новак. К., 2008. 20 с.

3. Дацій Н.В. Світовий досвід становлення і розвитку громадянського суспільства і соціальної держави. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. Наук. Пр.. Х. : Міськдрук, 2015. Вип. 4 (1). С. 25-34

4. Піроженко Н.В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публіч-

ної влади і неурядових некомерційних організацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Н.В. Піроженко. О., 2007. 20 с.

5. Ворона П.В. Експлікація місцевого самоврядування в програмах політичних партій України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 "Регіональне управління" / П.В. Ворона. Х., 2007. 19 с.

6. Янг Е. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній та Східній Європі / Е. Янг, Л. Куїнн [пер. з англ. С. Соколик; наук. ред. пер. О. Кілієвич]. К.: "К.І.С.", 2003. 120 с.